SANCTI CYRILLI

ARCHIEPISCOPI HIEROSOLYMITANI

CATECHESES MYSTAGOGICAE

QUARTA ET QUINTA

DE CORPORE ET SANGUINE DOMINI

ET

DE SACRA LITURGIA ET COMMUNIONE

ANCONAE
SUCCESSOR TYPOGRAPHIAE BALUFFI
MDCCCLXI.

ROBERTO DONZELLI

DOCTORI THEOLOGO

SACERDOTI NOVENSILI

RECTOR ALUMNORUM ECCLESIAE ANCONITANAE

ET MAGISTRI SCIENTIIS LITTERISQUE TRADENDIS

S.

Nulla sane major laetitia nobis obvenire solet, quam si quem juvenem pietate imbuendum, scientiis litterisque ornandum curavimus, hunc bonis omnibus probatum Deus Opt. Max. ad sacerdotale munus obeundum elegerit. Hoc enim maximum nobis videtur curarum emolumentum esse et laborum. Ex quo quidem intelligere potes quantum nobis gaudii hodierna dies afferat, qua primum divina hostia Deo perlitas. Apud nos enim litterarum studiis absolutis, prima scientiarum rudimenta delibasti. Deinde inter alumnos Almi Collegii Capranicensis in Urbe merito adlectus, cum eximia ingenii felicitate et singulari constantia in philosophicis et theologicis disciplinis percipiendis inter aequales floreres, haud parum laetabamur; perinde quasi illa honoris ac sapientiae incrementa ad nostram laudem pertinere viderentur, qui tibi ad haec studia suscipienda auctores fuerimus. Nunc vero post annos fere septem ad nos redeuntem Vir Em. Antonius Benedictus Antonucci Episcopus noster (quem sapientiae ac pietatis ducem veluti e coelo traditum suspicimus) te Mathesi et

Physice tradendae nostris Alumnis et Clericis merito praeposuit: ex quo fit, ut te non modo vel alumnum olim nostrum vel auditorem appellemus, sed et collegam dignissimum et nostrorum laborum socium jure salutemus.

Quare ut testimonium aliquod benevolentiae nostrae erga te et laetitiae haec auspicata dies habeat, duas ex sancti Cyrilli Archiepiscopi Hierosolymitani Catechesibus selegimus, quas de sancta Eucharistia et de Catholici Sacrificii ritibus, Saeculo Ecclesiae IV., ad populum habuit. Eas autem edendas curavimus ea ratione adducti, ut et juveni sacris doctrinis eruditissimo de iis quae maxime in deliciis habet aliquid offerremus; et adolescentes nostri in quorum manus hi sermones forte pervenerint, haec nobilissima Ecclesiae traditionis admirati et πράξεως monumenta, ad hauriendum aliquid ex inexhausto veterum Patrum thesauro animum impellant. Namque nonnisi in Sacra Scriptura et Sanctis Doctoribus arma invenient, quibus et fidem strenue propugnent et catholicae veritatis hostes refellant.

Tu igitur hoc pro tua humanitate laetus accipe: nosque tibi et charitatis affectu et muneris societate et Sacerdotii communione devinctos Christo Servatori commenda.

Anconae die Dominica IV. Adventus an. MDCCCLXI.

CATECHESIS * MYSTAGOGICA IV.

De corpore et sanguine Christi. Et lectio ex Pauli ad Corinthios epistola *(a) Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis,* et quae sequuntur.

I. Vel haec sola beati Pauli institutio abunde sufficiens est, ut certam vobis de divinis mysteriis fidem faciat: quibus digni habiti, (1) concorporei et consangues Christi facti estis. Ille enim modo clamabat: *(b) Quod in ea nocte qua tradebatur Dominus noster Jesus Christus, sumto pane et gratiis actis, fregit, et dedit suis discipulis dicens: Accipite, manducate; Hoc est corpus meum. Et sumto calice, ac gratiis actis, dixit: Accipite, bibite; Hic est sanguis meus.* Quum igitur ipse pronuntiaverit, et dixerit de pane, *Hoc corpus est meum*, quis audebit deinceps ambigere? Et quum ipse adseveraverit et dixerit, *Hic meus est sanguis;* quis unquam dubitaverit, aiens non esse ejus sanguinem?

II. *(c)* Aquam olim in vinum, quod sanguini affine est, in Cana Galilaeae transmutavit: et eum parum dignum existimabimus cui credamus, quum vinum in sanguinem transmutavit? Ad nuptias corporales vocatus, stupendum hoc miraculum effecit: et non eum multo magis *(d) filiis thalami nuptialis* corpus suum et sanguinem fruenda donasse confitebimur?

III. Quare cum omni persuasione tamquam corpus et sanguinem Christi (illa) sumamus. Nam in figura panis datur tibi corpus, et in figura vini datur tibi sanguis;

(a) I. Cor. XI. 23. = *(b)* ibid. 23. 24. 25. Matth. XXVI. 27. = *(c)* Joh. III. 1. 10. = *(d)* Matth. IX. 15.

ut cum sumseris corpus et sanguinem Christi, concorporeus et consanguis ipsi efficiaris. Sic enim et Christiferi efficimur, distributo in membra nostra corpore ejus et sanguine, sic juxta beatum Petrum divinae *(a)* fimus consortes naturae.

IV. Olim Christus cum Iudaeis disserens ajebat: *(b) Nisi manducaveritis meam carnem, et biberitis meum sanguinem non habetis vitam in vobis ipsis.* Quum autem (2) illi ea quae dicebantur non spiritualiter accepissent, offensi *(c) abierunt retro* existimantes quod eos ad manducandas carnes hortaretur.

V. Erant et in antiquo foedere panes propositionis: verum illi cum ad vetus Testamentum attinerent, finem acceperunt. In novo vero Testamento, panis est coelestis et *(d) poculum salutaris*, animam et corpus sanctificantia. Quemadmodum enim panis corpori conveniens est, ita et verbum animae consentaneum.

VI. Quamobrem ne tamquam nudis (et communibus elementis), pani et vino (Eucharisticis) adtende. Sunt enim corpus et sanguis Christi, secundum Domini asseverationem, nam etiam si illud tibi suggerat sensus, fides tamen te certum et firmum efficiat. Ne judices rem ex gustu; sed ex fide citra ullam dubitationem certus esto, te corporis et sanguinis Christi dono dignatum fuisse.

VII. Cujus rei quae sit vis, explicat tibi David, dicens: *(e) Parasti in conspectu meo mensam ex adverso iis qui affligunt me.* Quod autem ait, hujusmodi est. Ante adventum tuum mensam daemones hominibus apparaverant contaminatam, inquinatissimam, et diabolica potestate refertam *(f)*. Verum postquam advenisti o Domine, *parasti in conspectu meo mensam.* Quando homo Deo dicit: *Parasti in conspectu meo mensam*, quid aliud significat praeter mysticam et intelligibilem mensam quam Deus nobis apparavit *ex adverso*, hoc est ex adversa parte, et oppositam daemonibus? Et recte quidem; mensa enim illa communionem habebat cum daemonibus; isthaec cum Deo, *(g) Im-*

(a) 2. Petri I. 4. = *(b)* Joh. VI. 34. = *(c)*. Joh. VI. 61, 62, 67. = *(d)* Ps. CXV. 13 seu potius 4. = *(e)* Ps. XXII. 5. = *(f)* Mat. I. 7. = *(g)* Ps. XXII. 5.

pinguasti in oleo caput meum. Oleum caput tuum impinguavit in fronte, per signaculum quod habes Dei; ut efficiaris effigies signaculi, sanctificatio Dei. *Et calix tuus inebrians me quasi optimus.* Vides hic eum calicem dici, quem quum sumsisset Jesus in manus, et gratias egisset, dixit: *Hic meus est sanguis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.*

VIII. Idcirco et Salomon eam gratiam in Ecclesiaste significans ait: *(a) Veni, comede in laetitia panem tuum*; (spiritualem panem. *Veni* vocat nimirum salutari, et quae beatos facit, vocatione.) *Et bibe vinum tuum in corde bono:* vinum spirituale. *Et oleum super caput tuum effundatur*: viden quemadmodum etiam mysticum chrisma designet: *(b) Et omni tempore sint tua vestimenta candida, (c) quia Deo accepta sunt opera tua.* Prius enim quam ad gratiam accederes *(d) vanitas vanitatum* erant opera tua. Postquam vero exuisti vetera vestimenta, et ea quae sunt spiritualiter candida induisti: semper te candidis vestitum esse oportet. Non hoc dicimus, quod vestibus albis te semper indui necesse sit: sed quae vere alba sunt et splendida, (et spiritalia) his te indutum oportet, ut juxta beatum Hesaiam dicas: *(e) Exsultet anima mea in Domino: induit enim me vestimento salutaris, et tunicam laetitiae circumposuit mihi.*

IX. Isthaec edoctus, et certissima imbutus fide quod qui videtur panis, panis non est, tametsi gustu sensibilis sit, sed corpus Christi; et quod videtur vinum, vinum non est, etiamsi ita gustui videatur, sed sanguis Christi: quodque ea de re antiquitus in Psalmis ajebat David: *(f) Et panis cor hominis confirmat, ut exhilaret faciem in oleo:* confirma cor tuum, panem illum tamquam spiritualem sumens, et animae tuae faciem exhilara. Quam utinam faciem retectam habens in pura conscientia, gloriam Domini velut in speculo contemplans, eas ex gloria in gloriam in Christo Jesu Domino nostro, cui honor, et potestas et gloria in saecula saeculorum. Amen.

(a) Eccl. IX. 7. = *(b)* Ibid v. 8. = *(c)* ibid. v. 7. = *(d)* Eccl. I. 2. = *(e)* Is. LXI. 10. = *(f)* Ps. CIII. 15.

CATECHESIS MYSTAGOGICA V.

Ex epistola Petri catholica: *(a) Idcirco deponentes omnem immunditiam, et omnem dolum ac detractionem*, et quae sequuntur.

I. Abunde in praecedentibus synaxibus, Deo clementer largiente, audivistis tum de baptismate, cum de chrismate, et sumptione corporis et sanguinis Christi: nunc ad ea quae consequuntur transgredi nos oportet, hodie spiritali institutionis vestrae aedificio coronidem imposituros.

II. Vidistis igitur (3) Diaconum Sacerdoti et presbyteris altare Dei circumstantibus aquam abluendis manibus porrigentem. Nullatenus vero propter corporeas sordes extergendas dabat. Non, inquam, propterea: neque enim corporis sordes gerentes, (4) initio ecclesiam ingressi eramus. At ea manuum ablutio symbolum est, mundos vos ab omnibus peccatis et praevaricationibus esse debere. Cum enim manus symbolum sint actionis. iis lavandis, puritatem operum eorumque ab omni reprehensione immunitatem significamus. Non audistis beatum David hoc vobis mysterii aperientem, ajentemque: *(b) Lavabo inter innocentes manus meas et circumdabo altare tuum Domine?* Itaque quod manus abluuntur, signum est immunitatis a peccatis.

(a) I. Pet. II. 1. = *(b)* Ps. XXV. 6.

III. Deinde clamat Diaconus. (5) VOS INVICEM SUSCIPITE, OSCULEMURQUE MUTUO. Ne osculum illud arbitrere ejusdem ordinis ac moris esse qualia illa sunt quae inter communes amicos in foro frequentantur. Non est hujusmodi osculum istud: animas enim mutuo conciliat et miscet, atque omnem illis injuriarum oblivionem spondet. Signum igitur est osculum hoc, animas sibi invicem admisceri, et omnem injuriarum memoriam ablegare. Propterea Christus ajebat: (*a*) *Si offeras munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te; relinque munus tuum ad altare, et vade prius ac reconcilieris fratri tuo, et tunc accedens offer munus tuum.* Igitur osculum reconciliatio est, et propterea sanctum, sicut alicubi beatus Paulus clamabat dicens; *(b) Salutate invicem in osculo sancto;* et Petrus: *(c) In osculo charitatis.*

IV. Postea clamat Sacerdos: (6) SURSUM CORDA. Vere enim in hac perquam maxime tremenda hora, cor sursum habere oportet ad Deum, et non deorsum circa terram et terrena negotia. Idem igitur est ac si praecipiat Sacerdos, ut omnes circa illam horam deponant curas vitae hujus et domesticas sollicitudines, habeantque sursum in coelo cor ad clementem Deum. Deinde respondetis: HABEMUS AD DOMINUM; ei praecepto per eam quam pronuntiatis confessionem assentientes. Nemo igitur ita comparatus adsit, ut, quum ore dicat, *Habemus ad Dominum,* cogitatione mentem habeat hujus vitae curis occupatam. At enim omni tempore memores esse nos oportet Dei, quod si propter humanam imbecillitatem impossibile sit, illa tamen maxime hora hoc studiose enitendum est.

V. Post haec Sacerdos ait: GRATIAS AGAMUS DOMINO. Vere enim grates agere debemus, *(d)* quod quum indigni essemus, ad tantam nos vocavit gratiam; *(e)* quod inimici quum essemus, nos reconciliavit; quod Spiritu adoptionis est dignatus. Ad haec vos subjicitis: DIGNUM ET JUSTUM. Dum enim gratias agimus, dignam rem agimus et

(a) Matth. V. 24. = *(b)* I. Cor. XVI. 20. = *(c)* II. Petri V. 14. = *(d)* Rom. V. 10. = *(e)* Rom. VIII. 15.

justam: ipse autem non juste sed praeter justum agens, nobis benefecit, et tantis bonis nos dignos effecit.

VI. (7) Facimus deinde mentionem coeli, et terrae, et maris; solis et lunae; astrorum, et totius creaturae tam ratione praeditae quam carentis, visibilis et invisibilis, Angelorum, Archangelorum, Virtutum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Thronorum, *(a)* Cherubim multis faciebus praeditorum: quasi dicentes Davidicum illud: *(b) Magnificate Dominum mecum.* Mentionem etiam facimus Seraphim, quae in Spiritu Sancto vidit Hesaias *(c)* thronum Dei circumstantia; et duabus aliis faciem tegentia, duabusque pedes, ac duabus volantia, et dicentia: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS DOMINUS SABAOTH. Propterea enim traditam nobis ab Seraphinis hanc theologiam (seu Dei celebrationem) recitamus, ut communi laudum modulatione cum superioribus mundo exercitibus conjungamur.

VII. Deinde, postquam nosmetipsos per has spirituales laudes sanctificavimus, (8) Deum benignum exoramus ut emittat sanctum Spiritum super (dona) proposita; ut faciat panem quidem corpus Christi, vinum vero sanguinem Christi, omnino enim quodcumque adtigerit Spiritus sanctus, id santificatum et transmutatum est.

VIII. Postquam vero perfectum est spirituale sacrificium, incruentus cultus, super illam propitiationis hostiam obsecramus Deum pro communi ecclesiarum pace: pro recta mundi compositione: pro Imperatoribus; pro militibus, et sociis: pro iis qui infirmitatibus laborant; pro iis qui afflictionibus premuntur: et universim pro omnibus qui opis indigent precamur nos omnes, et hanc victimam offerimus.

IX. Postea recordamur eorum quoque qui obdormierunt: primum patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum; ut Deus eorum precibus et legationibus orationem nostram suscipiat. Deinde et pro defunctis sanctis patribus et episcopis et omnibus generatim qui inter nos vita functi sunt (oramus;) maxime hoc credentes adjumentum illis ani-

(a) Ezech. X. 21. I. 6. = *(b)* Ps. XXXIII. 4. = *(c)* Is. VI. 2, 3.

mabus fore, pro quibus oratio defertur, dum sancta et perquam tremenda coram jacet victima.

X. Hujus rei fidem vobis ab exemplo facere volo. (9) Novi enim multos ita dicere: Quid juvat animam ex hoc mundo in peccatis seu sine peccatis decedentem, si ejus in oratione mentio fiat? An vero, si rex quispiam viros a quibus offensus fuerit relegarit in exilium: posteaque illi ad quos adtinent, coronam plectentes eam Regi pro suis poena ab ipso afflictis obtulerint: non ne ipsis suppliciorum relaxationem gratificaturus sit? Ad eumdem modum et nos pro defunctis, etiamsi peccatores sint, preces Deo offerentes, non coronam plectimus: sed Christum mactatum pro peccatis nostris offerimus, clementem Deum cum pro illis tum pro nobis demereri et propitiare satagentes.

XI. Tum vero post haec illam recitamus orationem quam Salvator propriis suis discipulis tradidit *(a)*; Deum cum pura conscientia patrem noncupantes, dicentesque: PATER NOSTER, QUI ES IN COELIS. O maximam Dei in homines junctam cum amore clementiam! Tantam his qui a se defecerunt, atque in extremis malis extitere, injuriarum oblivionem, et gratiae participationem indulsit, ut et Patrem appellarent. *Pater noster qui es in coelis (b)*, coeli autem etiam fuerint ii qui coelestis imaginem ferunt *(c)*, in quibus est Deus inhabitans et inambulans.

XII. SANCTIFICETUR NOMEN TUUM. Sanctum est natura nomen Dei, sive id dicamus, sive non dicamus. Quia per peccantes quandoque profanatur, secundum illud *(d)*. *Propter vos nomen meum continue blasphematur in gentibus;* oramus ut nobis *sanctificetur nomen Dei*. Non quod incipiat sanctum esse quod ante non erat; sed quia in nobis sit sanctum, quum sanctificamur ipsi, et sanctificatione digna facimus.

XIII. VENIAT REGNUM TUUM. Mundae animae est dicere cum fiducia: *Veniat regnum tuum*. Qui enim audiverit Paulum dicentem; *(e) Non igitur regnet peccatum in mortali vestro corpore*; et seipsum opere, cogitatione ac ser-

(a) Matth. VI. 9. = *(b)* I. Cor. XV. 49. = *(c)* II. Cor. VI. 16. = *(d)* Is. LII. 7. et Rom. II. 24. = *(e)* Rom. VI. 12.

mone purum praestiterit; is Deo dicturus est: *Veniat regnum tuum.*

XIV. FIAT VOLUNTAS TUA, QUEMADMODUM IN COELO, SIC ETIAM IN TERRA. Divini ac beati angeli Dei voluntatem Dei faciunt, sicut David in Psalmis dicebat *(a)*: *Benedicite Dominum omnes angeli ejus, potentes robore, facientes voluntates ejus.* Tua igitur oratio vim hanc habet et significationem, quasi dicas: Quemadmodum in angelis voluntas tua fit, sic et super terram in me fiat, Domine.

XV. PANEM NOSTRUM SUBSTANTIALEM DA NOBIS HODIE. Panis iste communis non est substantialis. Panis vero iste qui sanctus est, substantialis est; quasi dicas; ad *substantiam* animae directus. Hic panis non in ventrem vadit atque in secessum ejicitur *(b)*: sed in omnem tui compagem dividitur, ad corporis et animae emolumentum. Illud autem, *hodie*, dicitur pro quotidie: sicut et Paulus ajebat: *(c) Quoad appellatur dies hodiernus.*

XVI ET REMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICUT ET NOS REMITTIMUS DEBITORIBUS NOSTRIS. Multa enim peccata habemus: offendimus quippe et verbo et cogitatione, et multa condemnatione digna agimus. *(d) Ac si dixerimus quod peccatum non habemus, mentimur*, ut ait Johannes. Pactum itaque cum Deo inimus, orantes ut nobis condonet peccata, quemadmodum et nos proximis debita remittimus. Perpendentes igitur pro qualibus qualia accipiamus, ne cunctemur; nec mutuas inter nos offensiones remittere tergiversemur. Quae in nos committuntur offensae, eae parvae, leves, et dissolutu faciles. Quas vero in Deum committimus, magnae, et solius ejus benignitatis auxilio diluendae. Cave igitur ne propter parva et vilia in te admissa, gravissimorum tibi ipsi peccatorum remissionem apud Deum praecluseris.

XVII. ET NE INDUCAS NOS IN TENTATIONEM, DOMINE. Idne Dominus orare nos docet, ne ullatenus ten-

(a) Ps. CII. 20. — (b) Matth. XV. 17. (c) Hebr. III. 13. = (d) I. Joh. I. 8.

temur? Et quomodo alicubi dictum est: *(a) Vir non tentatus non est probatus?* et iterum: *(b) Summum gaudium existimate, fratres mei, quum in tentationes incideritis varias.* Verum ingredi in tentationem, nonne fuerit a tentatione submergi? Nam tentatio torrenti ad trajiciendum difficili similis est. Qui igitur in tentationibus non submerguntur, optimi velut natatores trajiciunt, et nulla ratione ab eis pertrahuntur: qui vero tales non sunt, ingressi demerguntur. Qualis, ut exemplo utamur, Judas fuit; qui in avaritiae tentationem ingressus, non enatavit, sed submersus, et corpore et spiritu suffocatus est. (10) Petrus in denegationis tentationem introivit, sed ingressus, mersus non est: verum generose tranans a tentatione liberatus est. Audi rursus alibi incolumium Sanctorum chorum, quod a tentatione ereptus sit gratias persolventem: *(c) Probasti nos, Deus; incendisti nos sicut incenditur argentum; induxisti nos in laqueum; posuisti afflictiones super dorsum nostrum: imposuisti homines super capita nostra. Transivimus per ignem et aquam; et eduxisti nos in refrigerium.* Viden eos fidenter exultantes quod trajecerint, nec ipsi perfossi sint? *Et eduxisti nos,* additur *in refrigerium.* In refrigerium ipsos venisse, est, a tentatione *(d)* liberatos fuisse.

XVIII. SED LIBERA NOS A MALO. Si illud, *ne inducas nos in tentationem,* significaret omnino non tentari, non adjecisset, *Sed libera nos a malo.* Malus vero, est adversarius daemon, a quo liberari oramus. Tum vero expleta oratione, dicis: AMEN. Per illud, *Amen,* quod significat *fiat,* quaecumque in hac a Deo tradita oratione continentur, obsignans (et assentiens.)

XIX. His peractis (11) dicit Sacerdos: SANCTA SANCTIS. Sancta sunt quae (in altari proposita jacent, recepto spiritus Sancti superventu. Sancti vos quoque, Spiritus Sancti dono dignati. Sancta igitur Sanctis conveniunt. Deinde vos subjicitis. UNUS SANCTUS, UNUS DOMINUS JESUS

(*a*) Eccli. XXXIV. 5, 10. = (*b*) Rom. V. 3. 4. Jac. I. 2. = (*c*) Ps. LXV. 10. 11. 12. F. infixi. = (*d*) LXVIII. 9, 15.

CHRISTUS. Revera namque unus est Sanctus, natura sanctus. Vos autem etiam sancti; verum non natura, sed participatione et operum exercitio ac voto.

XX. (12) Audivisti deinde vocem psallentis, divina quadam melodia vos ad sanctorum mysteriorum communionem invitantis ac dicentis; (a) GUSTATE ET VIDETE, QUOD BONUS EST DOMINUS. Ne corporeis faucibus hujus rei judicium aestimationemque permittite. Non, inquam; sed fidei omnis dubitationis experti. Qui enim gustant, non panem et vinum degustare jubentur, sed antitypum (seu signum et Sacramentum) corporis et sanguinis Christi.

XXI. (13) Adiens igitur, ne expansis manuum volis, neque disjunctis digitis accede; sed sinistram velut thronum subjiciens dexterae, utpote Regem suscepturae: et concava manu suscipe Corpus Christi, respondens: AMEN. Postquam autem caute oculos tuos sancti corporis contactu sanctificaveris, illud percipe, advigilans ne quid ex eo tibi depereat. Quod enim intercidere patieris, id tibi tamquam ex propriis membris deminutum putat. Dic enim, quaeso, si quis auri ramenta dedisset, non ne summa cautione ac diligentia teneres, providus ne quid horum tibi periret, ac damnum paterere? Non ne multo cautius ac vigilantius curabis, ne ex eo tibi vel mica intercidat, quod est auro ac gemmis longe pretiosius?

XXII. Tum vero post communionem Corporis Christi, accede et ad sanguinis poculum: non extendens manus; sed (14) pronus, et adorationis ac venerationis in modum, dicens AMEN, sanctificeris, ex sanguine Christi quoque sumens. Et quum adhuc labiis tuis adhaeret ex eo mador, manibus adtingens, et oculos et frontem et reliquos sensus sanctifica. Postremo, expectans orationem gratias age Deo, qui te tantis mysteriis impertire dignatus est.

XXIII. Eas traditiones inviolatas retinete; et inoffensos vosmet servate. A communione ne vos abscindite: neque propter peccatorum inquinamentum sacris istis et spiri-

(a) Ps. XXXIII. 9.

tualibus defraudate mysteriis. *(a) Deus autem pacis sanctificet vos totos;* et integrum vestrum corpus, et anima, et spiritus, in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. Cui gloria, honor, et imperium, cum Patre (et Filio) et sancto Spiritu, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen.

(a) I. Thess. V. 23.

NOTAE

* Secuti sumus in his catechesibus edendis editionem principem quam gr. et lat. curavit A. A. Tuttée (ex congreg. S. Mauri) Paris, 1720 *(Editores)*.

1 *(Corporei et consanques etc.)* Easdem voces inferius adhuc repetit num. III. Latine haec male redduntur, sed quia habentur in Graeco, ita ponenda. Observatio est sancti Hieronymi ad Ephes. III. 6. quo ex loco σύσσωμοι, *concorporeus*, ab Cyrillo sumpta videri possit. Haec autem ad exprimendum effectum Eucharistiae maximo idonea visa est non Cyrillo soli, sed etiam Chrysostomo hom. 6. in epist. ad Hebr. pag. 752. Isidoro Pelusiotae l. 3. ep. 195. Cyrillo Alexandr. variis locis, ut lib. 1. de Adorat. pag. 12. lib. 10. in Johan. pag. 861. Dial. 1. de Trin. pag. 407 etc. Praecipue de Sacerdotibus, quorum Christi munus est Christi corpus consocrare, id dixit Hilarius lib. 3. contra Constant. n. 11. ei imperatori ajens: *Quantum in te est, concorporatos Christo a Christo discidisti.*

2 *(Illi ea quae dicebantur, etc.)* Id de Judaeis dicit, quod de discipulis Christi narrat evangelista. Millesius vertit prave, *quae spiritualiter dicebantur:* Cyrillus vero eos accusat quod *spiritualiter non intelligerent*; hoc est ad crudam et vulgarem carnium manducationem detorquerent, quod Christus de vera quidem et reali, sed Sacramenti sub typo obtecta, carnis suae comestione dicebat. Spiritualiter autem intelligenda erant Christi verba; nempe panem illum ad animam magis quam ad corpus pertinere, propter divini Verbi praesentiam, infra num. V. Eum non in ventrem, ut caeterorum ciborum more corpus alat, et reliquiae in secessum ejiciantur, descendere; sed ad hoc dari ut animam pascat, et corpus ipsum suo attactu sanctificet, in totam hominis compagem distributus, Cat. 23. num. 15. Hoc a nobis explicato sensu, jubet infra num. IX., eucharisticum panem manducari veluti spiritualem, μεταλαμβάνων αὐτοῦ ὡς πνευματικοῦ: seu tamquam ad aliud quidpiam, quam ad alendum corpus destinatum; et sancti Spiritus illapsu aliud prorsus factum, ab eo quod sensus et gustus demonstret.

3 *(Diaconum Sacerdoti, etc. aquam porrigentem)* Diaconus aquam in manus Sacerdoti fundebat per omnes ecclesias (Latinas) Romana excepta ex auct. Quaestion. in vetus et novum Test. apud Aug. tom. 3. Append. quaest. 101. In constitutionibus vero Apostolicis id officium subdiaconus fungitur: idque in ecclesia Parisiensi observabatur, teste Fortunato in vita sancti Marcelli apud Surium 1. Novemb. num. 3. et 4. Nihil de ejusmodi lotione in sancti Jacobi liturgia.

4 *(Initio ecclesiam ingressi eramus τὴν ἀρχὴν εἰσῄειμεν)* Verti etiam potest, *ecclesiam prorsus ingressi essemus.* Haec enim elegans usurpatio vocis τὴν ἀρχὴν. Notus, me silente, Ecclesiam illotis manibus non adeundi usus: cui comparati erant prae foribus ecclesiarum dispositi fontes. Quod autem aliqui hic de presbyteris solum dictum a Cyrillo putant, non assentior: quod nemo in Ecclesiam, multo minus qui communicaturi erant, illotis manibus accedere auderet, etiamsi magna necessitate pre-

meretur, ut ait Chrysost. hom. 22. ad pop. Antioch. pag. 260. Facies quoque ante communionem abluebatur ex Chrysost. et Augustino.

5 *(Vos invicem suscipite etc)* Ita vertimus ἀπολάβετε, quod significare potest vel, *gestu corporis et complexu apprehendite*, vel, *animis gratulanter accipite*, ut socios et fratres, dimissis jam extraneis. In Liturgia sancti Jacobi, post dimissionem Catechumenorum, jubet Diaconus ut fideles se quisque recognoscant, ἀλλήλους ἐπίγνωτε, iterumque post thus adolitum, hymni Cherubici cantum, donorum admissionem in altari, recitationem symboli, indicit diaconus osculum pacis, his verbis, Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους ἐν Πνεύματι ἁγίῳ; *Amemus nos mutuo in Spiritu sancto.* Una monitio Cyrilliana ambarum vicem adimplet; ac forte ex divisione illius natae sunt ambae illae in Hierosolymitana liturgia. In constit. Apostol. lib. 8. cap. 11. una est monitio. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ *Salutate vos mutuo in osculo sancto.* Haec autem praecedit, non subsequitur, ut apud Cyrillum, manuum ablutionem, nisi quid turbatum sit, nam alloqui non idem est omnino precum ac rituum ordo lib. 2. cap. 57. ac lib. 8. cap. 9. 10. 11. 12. In omnibus graecis ecclesiis, et latinis fere omnibus praeter Africanam et Romanam, et quae Romanos ritus sequebantur, dabatur osculum pacis ante consecrationem; quum in Africana et Romana Dominicam orationem sequeretur.

6 *(Sursum corda)* Sanctus Euthymius qui in Hierosolymitano tractu vivebat saeculo quinto, dicebat: Ἄνω σχῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας; *Attollamus mentem et corda*, quod refertur vitae ejus ab nostro Bern. de Montfaucon inter Analecta graeca editae pag. 62. Eadem est sancti Jacobi liturgiae formula. At in constit. Apostol. lib. 8. cap. 12. praescribitur haec, Ἄνω τὸν νοῦν, *Sursum mentem.* Huic exclamationi praeit in liturgiis fere omnibus graecis, et in constit. Apostolicis salutatio Sacerdotis ad populum: *Gratia Dei omnipotentis, et charitas Domini nostri Jesu Christi, et communicatio Spiritus-sancti, sit cum omnibus vobis;* cum responsione populi, *Et cum spiritu tuo.* Quae sane antiqua, et e Chrysostomi temporibus salutatio, a Cyrillo siletur.

7 *(Facimus mentionem coeli et terrae)* Haec Hierosolymitanae praefationis, sic enim eam liturgiae partem Latini appellare solemus, compendiosa descriptio, plane similis illi quae in sancti Jacobi liturgia legitur. Sed multo ista Cyrilliana prolixior ea est quae in Apostolicis constitutionibus lib. 8. cap. 45 habetur, multa continens folia. Praeterea angelici ordines ibi aliter atque isthic commemorantur.

8 *(Deum benignum exoramus etc.)* Haec est nominatissima apud Graecos invocatio, quam Cyrillus modo *adorandae Trinitatis* Cat. 19. n. 7. modo *Spiritus sancti*, Cat. 21. n. 3. invocationem appellat: quam ita exprimit sancti Jacobi Liturgia: *Miserere nostri Domine Deus, Pater omnipotens: miserere nostri Deus, Servator noster: miserere nostri Deus, secundum magnam misericordiam tuam; et emitte super nos, et super haec proposita dona, Spiritum tuum sanctissimum .... ut superveniens, sancta, bona, et gloriosa sui praesentia sanctific t, et faciat hunc quidem panem, corpus sanctum Christi tui;* (Resp. populus: *Amen*) *et hunc calicem, pretiosum sanguinem Christi tui.* (Populus: *Amen*) Vides hic non solius Spiritus sancti, qui mittendus est; sed et Patris et Filii Salvatoris nostri, a quibus rogatur ejus missio, invocationem contineri. Haec porro precatio communis est et Sacerdoti qui eam fundit, et populo cujus nomine funditur, qui et eam occipit per verba: *Miserere nostri Domine Deus, Pater omnipotens*, et eam confirmat respondendo: *Amen.* Huic uni precationi, omissis evangelicis verbis, Cyrillus tam hoc loco, quam n. XIX.

et citatis Catech. 19. et 21. locis, consecrationem tribuere videtur, de qua ejus sententia fuse dicimus Dissert. 3. articulo peculiari: neque tamen evangelicorum verborum ab ipso vim sublatam aut imminutam esse censendum est.

9 *(Novi multos ita dicere)* Simplici Catholicorum nonnullorum ignorantiae, aut objectioni de re sibi satis non nota, Cyrillum hic occurrere censeo. Cum eis enim leniter agit et sedate, docentis potius quam refellentis more. Certe ante Aërium neminem novimus; qui veterrimum et totius Ecclesiae consuetudine consecratum pro defunctis sacrificium offerendi morem reprehenderit. Is autem, Epiphanio teste haeresi 75. num. 1. nonnisi post Eustathii Sebasteni episcopatum suam haeresim disseminavit, atqui Eustathius ante annum 355. non videtur episcopus fuisse.

10 *(Petrus in tentationem ingressus mersus non est)* Haud negat Petrum gravi succubuisse peccato, juxta quosdam ab Hieronymo in Matth. XXVI. 72. castigatos, qui frivola verbi aucupatione, per mentalem restrictionem culpa prorsus liberabant Petrum. Cyrillus vero Cat. 2. n. 19. confitetur Petrum ter Dominum negavisse: huius admissi interiori poenitentia tactum veniam promeruisse, et peccantium per poenitentiam salutem consecutorum insigne exemplar evasisse. Hoc est igitur Cyrillo tentationem superare; non solum peccatum effugere, sed a peccato resipiscere, idcirco Judam avaritiae tentatione submersum dicit, non quod tentationi succumbens prodiderit Christum; sed quod desperatione laqueo vitam finivit. Inusitata haec superandae tentationis, vel eidem succumbendi explicatio. Habetur huic finitima sub nomine cujusdam Patris, Prati Spir. cap. 209. Hesychius, quem Hierosolymitanum presbyterum fuisse ferunt, quum mihi latinus fuisse videatur, in Levitic. cap. 5. ў. 2. *Neque enim omnis qui a bestia capitur jam omni modo ab ea occiditur; forsitan enim et postquam capitur, liberatur, sicut Petrus. Incidit in Diaboli laqueo tempore negationis; sed resipiscens evasit, et dicit cum David:* Anima mea sicut passer erepta est, etc.

11 *(Dicit Sacerdos: SANCTA SANCTIS)* Hujus ceremoniae ritum describit sanctus Euthymius Hierosolymitanae dioecesis incola, apud Cyrillum Scythopolitanum vitae ejus pag. 62. his verbis: Ἀναφορᾶς ἀπαρτισθείσης, ὁ ἱερεὺς τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἐκτείνας φέρων καὶ ὑποδεικνύων τοῖς πᾶσι τὸ οἰκονομηθὲν πρὸς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν μυστήριον, μετὰ φωνῆς ὑψηλῆς εἰς ὑπακοὴν τοῦ παντὸς λαοῦ, λέγει· τὰ Ἅγια τοῖς Ἁγίοις - *Post perfectam oblationem, Sacerdos extensis in altum manibus, ferens et ostentans omnibus dispensatum ad nostram salutem sacramentum, excelsa voce, ut ab universo populo audiatur, dicit: SANCTA SANCTIS.* Haec exhortatio, *Sancta Sanctis* in omnibus graecis liturgiis habetur: in Mosarabica quoque; atque in aliis etiam latinis ecclesiis dictam esse certa monumenta testantur.

12 *(Audivisti Psalmistam etc.)* Psalmum 33. dum communio sumeretur decantari praecipiunt Constit. Apostol. lib. 8 cap. 13. solum autem versum *Gustate*, etc. a cantoribus decantari in sancti Jacobi liturgia praescribitur; quod et fit in Missa Mosarabica. Eum locum Patres idcirco vulgo de Eucharistia interprotantur.

13 *(Adiens igitur, etc.)* Vel ad cancellos altaris, qui idcirco mediam hominis staturam non excedebant, Hierosolymitano saltem in tractu, ex vita sancti Euthymii pag. 60 vel, ut magis censeo, ad ipsum altare. Ait enim Cat. 18. num. 32. communicaturos ad sanctum Dei altare accessuros esse, πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ προσελεύσεσθαι θυσιαστήριον. Vetus enim consuetudo fuit ut omnes intra cancellos altaris communicarent. Id de ecclesia

Antiochena patet ex Ignat. epist. ad ephes. num. 5. et variis sancti Chrysostomi locis. De Alexandrina ex Dionysio Alexandr. apud Euseb. lib. 7. hist. cap. 9.; de Africana ex Tertull. de orat. cap. 14.; de Gallicana ex Greg. Turon. lib. 9. hist. cap. 3. Postea praeceptum nonnullis in locis, ut soli altaris ministri intra cancellos communicarent. Ita jubet concil. Laodic. can. 19 In Africa sancti Augustini tempora ad cancellos populo dabatur communio, Aug serm. 392. num. 5.

14 *(Pronus)* Male Bellarminus hunc locum in Controversiis recitans, vertit *genu flexo*. Nam priscis temporibus tam apud Latinos quam apud Graecos communio sumebatur a stantibus, ut alii ante nos observarunt.